

УДК 37.013.21:378

**ПЕДАГОГІЧНІ ЗАДАЧІ-СИТУАЦІЇ З ПРОБЛЕМ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У
ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ПЕДАГОГА**

І.В.Новіцька

Анотація. В статті розглянуто проблему підготовки висококваліфікованих педагогів до професійної діяльності, які здатні творчо мислити та знаходити рішення будь-яких складних завдань, проведено аналіз останніх досліджень з даної проблематики.

Ключові слова: педагогічна задача, педагогічна ситуація, педагогічна задача-ситуація, естетичне виховання, професійна підготовка педагога.

Аннотация. В статье рассмотрена проблема подготовки высококвалифицированных педагогов к профессиональной деятельности, которые способны креативно мыслить и находить решения любых сложных заданий, проведен анализ последних исследований по данной проблеме.

Ключевые слова: педагогическая задача, педагогическая ситуация, педагогическая задача-ситуация, эстетическое воспитание, профессиональная подготовка педагога.

Summary. The article considers the issue of highly qualified teachers' preparation to the professional work, who are able to think creatively and find solutions to any complicated tasks. The analysis is made of the latest researches on this issue.

Key words: pedagogical tasks, pedagogical situation, pedagogical case task, aesthetic upbringing, teacher's professional preparation.

Постановка проблеми. В умовах розбудови нашої держави постає нагальне завдання перебудови системи вищої освіти як головного фактора формування підростаючого покоління. У національній доктрині розвитку освіти України вказано, що важливою умовою модернізації освіти є підготовка педагогічних та науково-педагогічних працівників [5]. Також у даному документі знаходимо, що держава повинна забезпечувати: естетичне виховання; підготовку висококваліфікованих кадрів, котрі були б здатні до творчої діяльності та професійного розвитку; забезпечення умов для більш ефективної професійної діяльності педагогічних працівників [5]. У вищевказаному документі також зазначається, що основною метою вищої педагогічної освіти є формування фахівця, який буде спроможним розвивати особистість учня, зорієнтованим на професійний та особистісний саморозвиток [5].

Саме тому перед системою вищої освіти досить гостро постає проблема підготовки висококваліфікованих педагогів, які здатні творчо, креативно мислити та знаходити розв'язання будь-яких складних завдань.

Аналіз останніх досліджень. В останні роки значну увагу науковців привертають проблеми підготовки майбутніх фахівців. Зокрема, питаннями підготовки майбутніх педагогів до професійної роботи займалися такі вчені, як О.Антонова, Л.Брескіна, Т.Вакалюк, О.Дубасенюк, Є.Захаріна, М.Золочевська, Н.Кириленко, О.Кучай, О.Онишко, Т.Отрошко, О.Пехота, Т.Семенюк, Т.Тихонова, Г.Шліхта; питання формування особистості вчителя у процесі загальнопедагогічної підготовки розглядали О.Абдулліна, В.Білозерцев, О.Мороз, В.Сагарда, Р.Скульський та ін.; шляхи формування професійної педагогічної майстерності та творчої особистості вчителя знаходять своє відображення у роботах І.Зязюна, В.Кісільової, Н.Кічук, С.Сисоевої та ін.; естетичному вихованню присвячені роботи М.Головкової, О.Горідько, С.Куценка, В.Ягупова та ін., проблемі розв'язування педагогічних задач та ситуацій та етапам їх розв'язання приділяли увагу О.Біляковська, Н.Дяченко, Н.Кузьміна, Ю.Кулюткіна, М.Попов, Л.Спірін, М.Степанський, Н.Степанченко, І.Унгурян, М.Фіцула та ін.

Мета статті – висвітлити значимість педагогічних задач-ситуацій з проблем естетичного виховання у професійній підготовці педагогів.

Виклад основного матеріалу. Проблему формування професійно важливих якостей на сьогоднішній день розглядає все більше дослідників, адже постає нагальна потреба створення такої моделі навчання, за допомогою якої можна було б забезпечити практичну підготовку майбутнього вчителя. У роботі Н.Ничкало вказано, що одним із головних завдань професійної підготовки є "підготовка кваліфікованих конкурентоспроможних кадрів із високим рівнем професійних знань, умінь, навичок і мобільності... виховання соціально активних членів суспільства, формування в них наукового світосприйняття, творчого мислення, кращих людських якостей, національної свідомості" [6, с. 11].

За результатами аналізу наукових праць, що присвячені творчості, можна дійти висновку, що однією з визначальних якостей особистості є її професійні творчі уміння. Адже творча діяльність вчителя неможлива без творчих умінь, творчого мислення, уяви, ініціативності, умінь втілювати свої задуми, а також без умінь пошуку зовсім нових методів діяльності.

Творчість у професійній педагогічній діяльності на думку більшості учених, що займалися цим питанням, має полягати у розвитку здібностей до інноваційної діяльності, а також до пошуку зовсім нових, оригінальних та своєрідних способів роботи. При цьому на формування особистості педагога безпосередньо впливає система освіти, зокрема й вищої, адже у процесі здобуття вищої освіти відбувається становлення майбутніх учителів як професіоналів та особистості з власною думкою та позицією.

Професійна підготовка педагога – це процес формування професійних компетентностей (знань, умінь, навичок, досвіду роботи та особистісних якостей), що дають можливість виявити свою творчу активність.

У російському виданні "Педагогической энциклопедии" професійна підготовка розуміється як сукупність знань, умінь, навичок, особистісних якостей, трудового досвіду і норм поведінки, які забезпечують успішність роботи в певній професії [7, с. 550].

На думку таких учених, як О.Мороз, В.Сластьонін та Н.Філіпенко, однією з вимог, що висувуються

до професійної підготовки майбутнього вчителя, має бути його особистий всебічний розвиток, а також розвиток його творчих здібностей, та насамперед уміння розв'язувати складні життєві ситуації. Мистецтво проводити аналіз різноманітних педагогічних ситуацій, знаходити шляхи їх розв'язання, відшукувати засоби виховання школярів повинні стати невід'ємною частиною педагогічного професіоналізму вчителя [0]. На думку С.Рубінштейна, мислення людини починається з деякої проблеми, із суперечностей або запитання, внаслідок чого залучається особистість у мислительний процес [8, с. 22].

З огляду на сказане, можна підсумувати, що розвиток мислення педагога розпочинається лише тоді, коли перед ним постає потреба відповісти на якесь запитання, тобто розв'язати педагогічну ситуацію або задачу.

Майбутній педагог у ВНЗ виступає як суб'єкт розвитку та діяльності. Для реалізації такого підходу потрібний передусім творчий стиль викладача. Науковці при творчому стилі навчання виділяють декілька особливостей поведінки викладача: 1) уміння визначити навчальні та пізнавальні проблеми таким чином, щоб викликати цікавість до роздумів та аналізу вже відомих фактів, явищ чи подій; 2) пошук зовсім нових знань, а також нестандартних методів розв'язання проблем; 3) підтримка майбутнього педагога у процесі прийняття самостійних висновків або узагальнень.

Розв'язування педагогічних задач є обов'язковим елементом фахової підготовки майбутнього вчителя. Адже у процесі пошуку виходу із непростих педагогічних ситуацій та задач студенти можуть відчувати брак необхідних знань та вмій, що в результаті стає ще й додатковим стимулом в опрацюванні програмного матеріалу.

Отже, звернемось спочатку до поняття "педагогічна ситуація" та "педагогічна задача" і розглянемо, як вони між собою пов'язані.

І.Унгурян вважає, що педагогічна ситуація – це "фрагмент педагогічної діяльності, що містить суперечності між досягнутим і бажаним рівнем вихованості або освіченості особистості (колективу чи групи)" [0, с. 26]. На його думку, педагогічна ситуація за умови цілеспрямованої педагогічної діяльності перетворюється на педагогічну задачу [9, с. 27].

Стосовно терміна "педагогічна задача", в наукових дослідженнях зустрічаються різні погляди щодо визначення даного поняття. Наприклад, О.Леонтьєв розуміє педагогічну задачу як мету, що поставлена за певних умов, і яка має бути досягнута за допомогою перетворення даних умов відповідно до певної процедури [3, с. 123]. На думку іншого вченого, М.Фрумкіна, педагогічна задача розуміється як "результат усвідомлення суб'єктом мети, умов і проблеми діяльності" [10, с. 84].

Ми у своєму дослідженні будемо розуміти під педагогічною задачею результат усвідомлення викладачем у деякій педагогічній ситуації необхідності розробки системи професійних дій і прийняття їх до виконання [9, с. 27].

Педагогічні задачі, на думку І.Унгуряна, поділяються на задачі-ситуації, задачі-завдання, інформаційно-проблемні тексти [9, с. 27]. У задачах-ситуаціях описано типові випадки, факти, явища, які мали місце в практиці, а також задачі-описи педагогічного досвіду [9, с. 27].

Розв'язуванню педагогічних задач-ситуацій у професійній діяльності педагога відведено одне з провідних місць. Задачі-ситуації можуть бути з різних видів виховання, зокрема й естетичного виховання.

Стосовно самого терміну "естетичне виховання", то існує безліч різних підходів до тлумачення цього поняття. Ми у своєму дослідженні під естетичним вихованням у професійній діяльності будемо розуміти формування у школярів здатностей сприймання і перетворення дійсності за всіма відомими законами краси в будь-яких сферах діяльності. При чому естетичне виховання має бути обов'язково спрямованим на формування в школярів здатностей розуміти красу та жити за її правилами.

На думку А.Кузьмінського, до основних завдань естетичного виховання належать: виховання почуття прекрасного; формування умій та навичок створювати красу у повсякденному житті, відрізнити прекрасне та потворне, жити за законами краси [2, с. 156].

Щодо педагогічних задач-ситуацій з проблем естетичного виховання, то до такого виду проблемних ситуацій зверталось дуже мало вчених. Ми будемо розуміти під педагогічними задачами-ситуаціями з проблем естетичного виховання такі задачі-ситуації, які передбачають своїм результатом виховання почуття прекрасного, а також формують уміння та навички жити за законами краси.

У процесі розв'язання задач-ситуацій з різної проблематики формується чітка логіка дослідження питання, яка обов'язково має включати такі елементи: 1) орієнтація в ситуації, що склалася, аналіз даних (структурних компонентів завдання) з опорою на психолого-педагогічну теорію; 2) усвідомлення рівня її проблемності, з'ясування проблеми, виявлення суперечності, формулювання проблеми педагогічної задачі; 3) висування гіпотези щодо способів вирішення завдання, надання їй гуманістичної

спрямованості; 4) ухвалення рішення, вироблення альтернатив (оптимального способу розв'язання завдання); 5) реалізація втілення прийнятого рішення, організація виховних взаємодій між суб'єктами педагогічного процесу; 6) оцінка і аналіз отриманого результату; 7) визначення напрямків подальшої навчальної та виховної роботи.

У процесі розв'язання задач-ситуацій з проблем естетичного виховання формується у студентів не лише чітка логіка дослідження конкретної проблеми, а й уявлення про естетичне виховання, закони краси, формуються певні навички, наприклад, за законами краси.

У процесі розв'язування педагогічних задач-ситуацій з проблем естетичного виховання створюються такі умови, за яких студенти не лише одержують можливість проводити аналіз явища та педагогічних процесів, усвідомлювати та встановлювати зв'язки між педагогічною дією та реакцією на неї учнів, але й мають можливість навчити учнів жити за законами краси, відчувати прекрасне та уміти розрізняти, що є прекрасним, а що – ні.

При оцінюванні результатів у майбутніх вчителів розвивається здатність до самооцінки та самоаналізу, формуються уміння жити за законами краси та можливість навчити цього учнів. Усе вище перераховане сприяє розвитку творчого мислення у студентів, розвитку відчуття прекрасного та умінь передачі цього почуття своїм підопічним, що передбачає формування гнучкості, продуктивності, оригінальності та точності мислення. Оригінальність мислення забезпечує певну своєрідність, а також нестандартність підходу до поставленої проблеми, уміння проаналізувати ситуацію, виділити декілька варіантів розв'язати конфлікти чи подолання проблеми, можливість вибору оптимального вирішення ситуації. Все це може лише свідчити про якісно високий рівень готовності майбутнього педагога до творчої професійної діяльності.

Педагогічна задача-ситуація з проблем естетичного виховання у процесі фахової підготовки майбутнього педагога може бути використана як засіб активізації розвивальної, пізнавальної та розумової діяльності студентів, у результаті чого удосконалюються такі розумові операції, як аналіз та синтез, узагальнення. Система спеціально підібраних педагогічних задач-ситуацій з проблем естетичного виховання надає допомогу у стимулюванні творчості, особистісного та професійно-педагогічного самовизначення майбутнього вчителя.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Окреслені проблеми та отримані результати дають підстави стверджувати, що педагогічні задачі-ситуації відіграють значну роль у професійній підготовці майбутніх педагогів, а також це питання надалі буде актуальним та вимагатиме подальших досліджень.

Література

1. Вакалюк Т. А. Підготовка майбутніх учителів інформатики до розвитку логічного мислення старшокласників : теоретико-методологічний аспект : Монографія. / Тетяна Анатоліївна Вакалюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2013. – 236 с.
2. Кузьмінський А. І. Педагогіка у запитаннях і відповідях: Навч. посіб. / Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. – К., 2006. – 311 с.
3. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М. : Изд-во полит. лит-ры, 1975. – 304 с.
4. Мороз О. Г. Підготовка майбутнього вчителя: зміст та організація : навчальний посібник / Мороз О. Г., Сластьонін В. О., Філіпенко Н. І. – К., 1997. – 168 с.
5. Національна доктрина розвитку освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>. – Назва з екрана.
6. Ничкало Н. Г. Професійно-технічній освіті – державну піщримку та науково-педагогічне забезпечення / Нелля Григорівна Ничкало // Нові технології навчання: Наук. – метод. збірник. Вип. 15 – К.: ІСДО, 1995 – С. 11.
7. Педагогическая энциклопедия : [в 4 т.] / [гл. ред. И. А. Каиров]. – М. : Сов. Энциклопедия, 1964. – Т. 1. : А–Е. – 831 с.
8. Рубинштейн С. Л. О мышлении и путях его исследования / Сергей Леонидович Рубинштейн. – М., Изд-во АН СССР, 1958. – 147 с.
9. Унгурия І. К. Шляхи розв'язування педагогічних ситуацій / І. К. Унгурия // Педагогічна майстерня. – №12 (24) грудень 2012 р. – С. 26-29.
10. Фрумкин М. Л. Учебно-познавательные задачи в профессионально- педагогической подготовке учителя / Л. М. Фрумкин // Советская педагогіка. – 1981. – №11. – С.83-87.